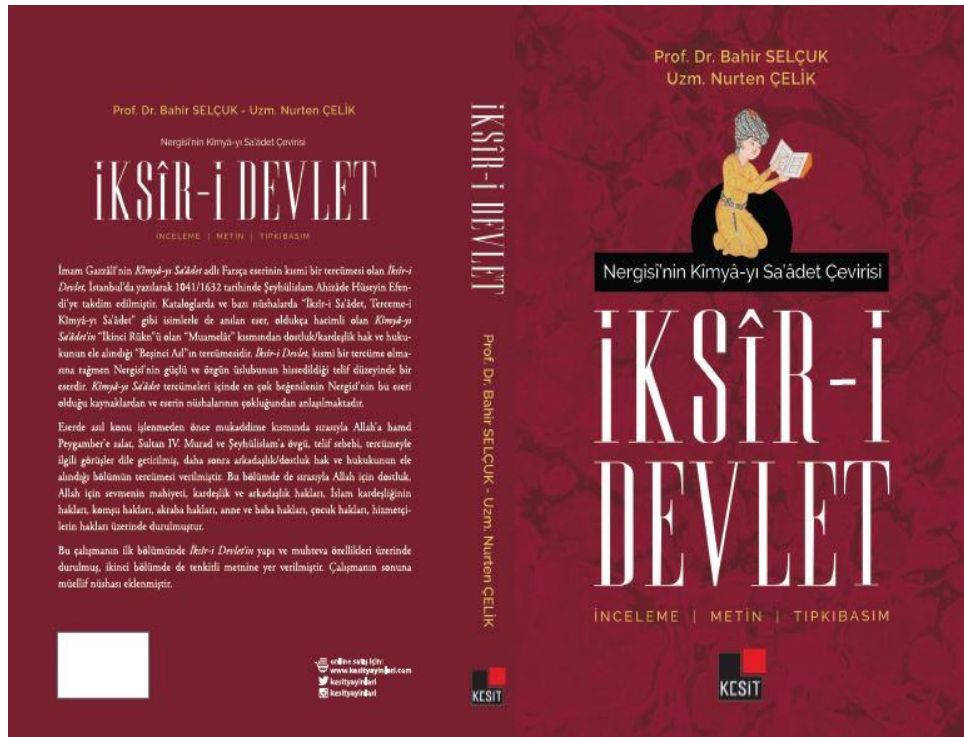

PROF. DR. BAHİR SELÇUK - UZM. NURTEN ÇELİK,
Nergisî'nin Kîmyâ-yı Sa'âdet Çevirisi
İKSİR-İ DEVLET
İNCELEME | METİN | TIPKIBASIM
(Kesit Yayınları, İstanbul 2019, 340 s.)

Erhan ÖZDEMİR¹

¹ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, erhannozeimir@hotmail.com

Klasik Türk edebiyatı denince akla ilk gelen şüphesiz ki şiirdir. Hemen her konu nazmın sihirli dokunuşuyla söze dökülmüş, padişahından köylüsüne hemen herkes şiirle hemhâl olmuştur. Bu çerçevede sayısız manzum eser verilmiştir. Şiire gösterilen teveccüh neticesinde nesir gölgede kalmış olsa da mensur eserlerin de hayli yekûn tuttuğu görülür. Hemen her konunun işlendiği mensur metinlerde zengin bir dil ve üslup çeşitliliği göze çarpar. Dolayısıyla klasik Türk edebiyatı nazım ağırlıklı bir edebiyat olsa da nesrin ihmal edildiği sonucuna varılmamalıdır.

Sinan Paşa'yla birlikte edebîlik vasfını kazanmış olan klasik nesir, sonraki dönemlerde Nergisî gibi muhteşem münşilerle zirveye çıkmıştır. Bu çalışmada Türk nesir sanatının en önemli isimlerinden biri olan Nergisî'nin mensur Hamse'sinde yer alan tercüme eserlerinden biri olan "İksîr-i Devlet" üzerine yapılan çalışma irdelenmiştir.

Prof. Dr. Bahir SELÇUK ve Nurten ÇELİK tarafından hazırlanan bu çalışma daha önce yüksek lisans tezi olarak yapılan çalışmanın gözden geçirilip genişletilmesiyle oluşturulmuştur. Bu çerçevede tenkitli metin kısmı yeni bir nüsha eklenerek gözden geçirilmiş, üzerinde kapsamlı bir inceleme yapılmış ve çalışmanın sonuna müellif nüshası örnek olarak eklenmiştir. Editörlüğünü Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK'ın yaptığı çalışma, Kesit Yayınları tarafından 2019 yılında yayımlanmıştır. 340 sayfadan müteşekkil eser; kısaltmalar, transkripsiyon işaretleri, yazarlar tarafından kaleme alınan ön söz yazısı, giriş, iki bölüm, tenkitli metin, sonuç, kaynakça ve tıpkıbasım kısımlarından meydana getirilmiştir.

Eserin ilk sayfalarında "Kısaltmalar" (s. 7-8) ve "Transkripsiyon İşaretleri" (s. 9) adlı başlıklar yer almaktadır. Kısaltmalar başlığı adı altında ayrıca *Nüsha Kısaltmaları*'na, Transkripsiyon İşaretleri kısmında ise altı maddelik *İmla Husussiyetleri*'ne yer verilmiştir.

Kitabın "Ön Söz"ünde (s. 11-13) Klasik Türk nesrine kısaca değinilerek Nergisî'nin bu yazınsal tür içerisindeki öneminden bahsedilmiş ve eserin içeriği anlatılmıştır:

"...Türk nesrinde Latîfî, Âşık Çelebi, Nabi, Fuzulî, Veysî... gibi devasa kametler olsa da özellikle inşa veya sanatlı nesir denildiğinde akla ilk önce Nergisî gelmektedir. Saraybosna'da doğan ve İstanbul'da ünlenen Nergisî, gerçekten Klasik Türk nesrinin üslup sahibi en büyük ustasıdır. Öyle ki Nergisî, hem yaşadığı yüzyıla damgasını vurmuş hem de sonraki dönemlerde taklit ve takip edilen bir üstat konumuna yükselmiştir." (s. 11)

"Çalışma, giriş ve iki bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde Nergisî ve eserleri, İmam Gazzâlî, *Kîmyâ-yı Saâdet* ve Türkçe çevirileri hakkında bilgi verildi. Birinci bölümde, *İksîr-i Devlet*'in yapı ve muhteva özelliklerine değinildi, ikinci bölümde eserin tenkitli metnine yer verildi. Tenkitli metin oluşturulurken "Beyazıt Umumi Ktb., 5520, Beyazıt Umumi Ktb., 5499/2, Hüdâyî Azîz Mahmud Ef. (Selimağa Ktb.), 1844/1, İstanbul Üniversitesi Ktb., T1881/2, Şehit Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.)." nüshaları kullanıldı. Karşılaştırmada Beyazıt Umumi Ktb., 5520

numaraya kayıtlı müellif nüshası esas alınmış ve çalışmanın sonuna da bu nüsha eklenmiştir. Gerektiğinde matbu nüshalara da müracaat edilmiştir.” (s. 13)

Kitabın ön sözünden sonra gelen **“Giriş”** (s. 15-27) kısmında; çalışmaya dair temel bilgiler, *Nergisî'nin Hayatı ve Eserleri, İmam Gazzâlî ve Kîmya-yı Sa'âdet'i* isimli başlıklar ve bu başlıklara bağlı olarak oluşturulan alt başlıklarla verilmiştir.

“İksîr-i Devlet'in İncelenmesi” (s. 29-65) başlığı, çalışmanın **“Birinci Bölüm”**ünü oluşturmaktadır. İksîr-i Devlet isimli eser; bu bölüm içerisinde, *İksîr-i Devlet'in Muhtevası, İksîr-i Devlet'in Yazılış Nedeni, Tarihi ve Kime Takdim Edildiği, İksîr-i Devlet'in Özeti, İksîr-i Devlet'in Yapı Özellikleri, İksîr-i Devlet'in Dil ve Üslup Özellikleri* gibi birçok başlık ve alt başlık altında çeşitli yönleriyle ele alınarak incelenmiştir.

“İksîr'i Devlet'in Tenkitli Metni” (s. 67-73) adını taşıyan **“İkinci Bölüm”**de, *İksîr'i Devlet'in Nüshaları* konusu işlenmiştir. Eserin bu bölümünde; karşılaştırmada kullanılan *Bayezit Umumi Ktb., 5520. (B1 NÜSHASI), Bayezit Umumi Ktb., 5499/2. (B2 NÜSHASI), Hüdâyî Azîz Mahmud Ef. (Selim Ağa Ktb.), 1844/1. (H NÜSHASI), İstanbul Üniversitesi Ktb. 1881/2. (İ NÜSHASI) ve Şehit Ali Paşa (Süleymaniye Ktb.), 1529. (S NÜSHASI)* isimli beş nüsha ile *Matbu Nüshalar ve Diğer Yazma Nüshalar* hakkında bilgiler sunulmuştur.

“Tenkitli Metin” (s. 75-193) başlıklı kısımda; çeviriyazısı yapılan metin, tenkitli bir şekilde okuyuculara sunulmuştur. Metin içerisinde ele alınan nüsha farklılıkları dipnotlarla ortaya konmuş, metindeki ayet, hadis vb. unsurlarla Arapça ve Farsça ibarelerin tercümeleleri de yine dipnotta verilmiştir.

“Sonuç” (s. 195-196) kısmı, çalışmanın değerlendirildiği bölümdür. Yazarlar, çalışmanın konusunu teşkil eden eser ve bu eserin edebiyat açısından önemi hakkında bilgi vermişlerdir:

“Nergisî, diğer tercüme eserlerinde de olduğu gibi bu eserinde de sade ve yalın bir dille yazılmış olan didaktik bir eseri, serbest çeviri tekniği ile sanatlı bir dil ve üslupla Türkçeye çevirmiştir. Bu çerçevede yoğun Arapça ve Farsça kelimeler, uzun cümleler, Farsça terkipler, Türkçe, Arapça, Farsça manzum parçalar, veciz ifadeler, edebî sanatlar dikkat çeker. Dolayısıyla Nergisî Farsça metni, asıl esere bire bir bağlı kalmadan sanatkârlığını da işin içine katarak telif düzeyinde bir eser olarak Türkçeye kazandırmıştır.

İksîr-i Devlet, kısmi bir tercüme eser olmasına rağmen Nergisî'nin güçlü ve özgün üslubunu hissettirdiği telif düzeyinde bir eserdir. *Kîmyâ-yı Sa'âdet* tercümeleri içinde en çok beğenilenin Nergisî'nin bu eseri olduğu kaynaklardan ve eserin nüshalarının çokluğundan anlaşılmaktadır.”
(s. 196)

“**Kaynakça**” (s. 197-201) kısmında çalışmada başvurulan bibliyografik çalışmalar ve elektronik kaynaklar yer almaktadır.

Eser, “**Tıpkıbasım**” (s. 203-340) başlığı altında mukayeseye imkân sunmak adına *Müellif Nüshası*'nın verilmesiyle nihayete erdirilmiştir.

